

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง เทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรังนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดไว้ จากกิจกรรมและกระบวนการศึกษาดังกล่าวสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง
3. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นและการอนุรักษ์พิธีกรรมของท้องถิ่นอันเนื่องมาจากศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง
2. ทำให้ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างของพิธีกรรมในเทศกาลกินเจ และเทศกาลทิ้งกระดาษของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง
3. ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและการอนุรักษ์พิธีกรรมท้องถิ่นอันเนื่องมาจากศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง
4. เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในวงวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และประวัติศาสตร์สังคมท้องถิ่นภาคใต้
5. ผลจากการวิจัยจะนำไปสู่การอภิปรายทางวิชาการที่จะทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าด้านภาษาและวัฒนธรรมเงินในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง โดยเก็บข้อมูลจากศาลเจ้าเงินที่สำคัญ ในพื้นที่อำเภอเมืองตรังและอำเภอห้วยยอดจำนวน 4 แห่ง คือ ศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองตรัง ประกอบด้วย ศาลเจ้าท่ามกั้งเยี่ย ศาลเจ้ากิวอ่องเอี้ยตรัง ศาลเจ้าพ่อหมื่นราม และศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในอำเภอห้วยยอด คือ ศาลเจ้ากิวอ่องไต่เต๋ห้วยยอด ด้วยเหตุผลดังนี้ ประการแรกเนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะศึกษาข้อมูลให้ครบถ้วน จึงต้องจำกัดขอบเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความแน่นอน และพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีประวัติการเข้ามาตั้ง

ถิ่นฐานและประกอบอาชีพของชาวจีนเป็นพื้นที่เริ่มแรกในจังหวัด ประการที่สอง ผู้วิจัยคัดเลือกศาลเจ้าจากประวัติการตั้งศาลเจ้า ระยะเวลาที่ได้มีการสร้างศาลเจ้า และความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่น ประการที่สาม ในการศึกษาครั้งนี้ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม จึงต้องสร้างความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลในการศึกษา ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยเองเป็นคนในพื้นที่อยู่แล้ว ดังนั้นจึงน่าจะเป็นส่วนช่วยทำให้ได้รับความร่วมมือดียิ่งขึ้น และประการสุดท้าย คือ เนื่องจากศาลเจ้าเหล่านี้เป็นของชนเชื้อสายจีนในกลุ่มต่างภาษาและชาติพันธุ์ จึงอาจทำให้มีพิธีกรรมที่แตกต่างกัน

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง 4 แห่ง โดยแยกประเด็นดังต่อไปนี้

- 1.1 ศาลเจ้าที่สำคัญในจังหวัดตรัง ประกอบด้วยเนื้อหาประวัติและการบริหารจัดการ
- 1.2 เทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีน ได้แก่ การกินเจ และวันสารททิงกระจาด
- 1.3 อัตลักษณ์ของท้องถิ่นและการอนุรักษ์พิธีกรรมท้องถิ่น อันเนื่องมาจากศาลเจ้าจีน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บอกข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า คือ ผู้จัดการ/กรรมการ/เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า จำนวน 12 คน ร่างทรง/ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน สารุชนผู้มาเคารพสักการะเทพเจ้าในศาลเจ้า จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบง่าย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ศาลเจ้าจีน หมายถึง ศาสนสถานที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใช้ประกอบพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่
2. เทศกาล หมายถึง ประเพณีเพื่อทำบุญและการรื่นเริงในท้องถิ่น ในที่นี้หมายถึงเทศกาลกินเจ และเทศกาลทิงกระจาด
3. พิธีกรรม หมายถึง แบบอย่างและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา ในที่นี้หมายถึงพิธีกรรมที่ปรากฏในเทศกาลกินเจ และเทศกาลทิงกระจาด
4. อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดตรัง
5. โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีแบบแผนในการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน ในที่นี้หมายถึง โครงสร้างทางสังคมของชาวจีนในท้องถิ่นจังหวัดตรังที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเทศบาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพประสานกับการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า ผู้ประกอบพิธีกรรม และสาธุชนผู้มาเคารพสักการะเทพเจ้า เป็นข้อมูลหลัก ด้วยการใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) การสนทนาแบบมีประสบการณ์ร่วม (Shared Experiences) รวมทั้งศึกษาจากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการวิจัย ติดต่อกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามที่ศาลเจ้าในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง และอำเภอห้วยยอด รวมถึงสถานที่ของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกภาพประกอบ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

2.1 ติดต่อบริษัทงานไปยังผู้มีอำนาจและผู้รับผิดชอบในพื้นที่ที่จะเข้าไปศึกษา

2.2 สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยกำหนดผู้บอกข้อมูลเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในศาลเจ้า ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง กรรมการ เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า สาธุชนผู้มาเคารพสักการะเทพเจ้า โดยเลือกตัวอย่างสุ่มแบบง่าย เป็นต้น

2.3 เมื่อเข้าสู่พื้นที่ชุมชน ผู้วิจัยจะแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ต่อผู้มีอำนาจหรือผู้รับผิดชอบในชุมชน

2.4 ทำความรู้จักและสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล จนสามารถพูดคุยและสอบถามเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัยได้

2.5 เตรียมเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้พร้อม เช่น กรอบคำถาม เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพ

2.6 เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ตามประเด็นที่กำหนด และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคำถามกรอบนำ รวมทั้งใช้การสังเกต ประวัติศาสตร์บอกเล่า(Oral History) การสนทนาแบบมีประสบการณ์ร่วม (Shared Experiences) กับผู้ให้ข้อมูล สังเกตพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงิน รวมถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏ เช่น ด้านความเชื่อของคนในสังคม ด้านการแต่งกาย

และด้านสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านเรือน รวมทั้งเก็บบันทึกภาพและรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ในการเข้าพื้นที่แต่ละแห่งอาจใช้ระยะเวลาและความถี่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้

3. ขั้นตอนจัดทำข้อมูล

3.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการออกภาคสนามมาถอดความจากแถบบันทึกเสียง โดยการสรุปสาระสำคัญพร้อมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่

3.2 นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบแล้วมาศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะศึกษา

3.3 หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล หรือกับผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่งตามแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลถูกต้อง

3.4 สรุปและรายงานผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้ภาพประกอบ
บางตอน

สรุปผลการวิจัย

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่ประกอบด้วยประชากรชาวไทยเชื้อสายจีนจำนวนหนึ่ง หรือที่คนท้องถิ่นเรียกขานว่า “จีนตรัง” เมื่อชาวไทยเชื้อสายจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดตรัง ก็ได้มีการสร้างศาลเจ้าซึ่งเป็นศูนย์รวมของจิตใจจีน ศาลเจ้าที่ได้รับการเคารพสักการบูชาในพื้นที่จังหวัดตรัง มีจำนวนหลายแห่ง ศาลเจ้าที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลีกเพียง 4 แห่ง โดยยึดตามการยอมรับและแรงศรัทธาจากผู้คนในท้องถิ่น คือ ศาลเจ้ากิ้วอึ้งเอี๊ยะต้ง ศาลเจ้าท่ามกั้งเยี่ย ศาลเจ้าพ่อหมื่นราม และศาลเจ้ากิ้วอึ้งไต่เต้ห้วยยอด แต่ละศาลเจ้าต่างมีการบริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนเชื้อสายต่างกัน ดังนี้

ศาลเจ้าท่ามกั้งเยี่ย เป็นศาลเจ้าที่บริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนชาวจีนและเป็นหลัก ปัจจุบันศาลเจ้าท่ามกั้งเยี่ยได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิธรรมคง โดยถูกต้องตามกฎหมาย วัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณะ เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัย และให้ทุนการศึกษาแก่นุตรธิดา

ศาลเจ้ากิ้วอึ้งเอี๊ยะต้ง เป็นศาลเจ้าบริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนชาวฮกเกี้ยน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2447 โดยตระกูลข่าม่านเป็นผู้บริจาคที่ดิน และเป็นผู้ริเริ่มสร้างศาลเจ้า หลังจากนั้นปี พ.ศ. 2463 ทางราชการได้แจ้งให้ทางศาลเจ้ายื่นคำร้องให้คณะผู้ดำเนินการศาลเจ้า ยื่นคำร้องจดทะเบียนเป็นผู้ตรวจตราสอดส่อง หรือผู้จัดการปกครอง ไม่มีการก่อตั้งในรูปแบบมูลนิธิ หรือสมาคม มีเพียงการบริหารการเงินในงานฌาปนกิจศพของสมาชิก กรรมการ หรือพ่อแม่สมาชิกที่เข้ามากราบไหว้และร่วมกิจกรรมตามเทศกาลอย่างสม่ำเสมอ

ศาลเจ้าพ่อหมื่นราม เป็นศาลเจ้าบริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วเป็นหลัก ปี พ.ศ. 2503 ได้ฤกษ์เปิดอาคารซึ่งสร้างเป็นศาลเจ้าและที่ทำการของมูลนิธิ โดยใช้ชื่อว่า “มูลนิธิบ้านเด็กกุศลสถาน” และชื่อเป็นภาษาจีนว่า “บ้านเด็กเซียงตั้ง”

ศาลเจ้ากิ้วอ๋องไต่เต่ห้วยยอด เป็นศาลเจ้าที่บริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นหลัก เช่นเดียวกับศาลเจ้ากิ้วอ๋องเอี้ยตรง แต่มีการทำกิจกรรมกุศล ดังเช่น การเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านเมื่อเกิดอุทกภัย

การบริหารจัดการแต่ละศาลเจ้ามีความแตกต่างกันในด้านของการสรรหาและคัดเลือกกรรมการ โดยมีการเลือกจากประชาชน และการคัดเลือกยินยอมจากองค์เทพผ่านการโยนไม้เสี่ยงทาย วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ นโยบายการบริหาร (การจัดตั้งกองทุน/ มูลนิธิ ในการทำประโยชน์แก่สังคม)

ศาลเจ้าแต่ละศาลเจ้าจะมีเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีน อันประกอบด้วย วันเกิดและวันสำเร็จธรรมของเทพเจ้าในศาลเจ้านั้น เทศกาลที่ได้รับความนิยมซึ่งจัดในศาลเจ้า ได้แก่ เทศกาลกินเจ และเทศกาลทิ้งกระจาด ขั้นตอนในพิธีกรรมของเทศกาลกินเจแบ่งตามวันจัดงานได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ก่อนวันเทศกาลกินเจ วันเทศกาลกินเจ และหลังวันเทศกาลกินเจ

ขั้นตอนการปฏิบัติก่อนวันเทศกาลกินเจ เป็นการเตรียมงานไว้ก่อนที่จะถึงวันเทศกาล ซึ่งต้องเตรียม 3 ฝ่าย คือ เตรียมบุคคล เตรียมสถานที่ และเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอีก 2 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. พิธีปลุกพระคมประชากรทั้ง 12 นักษัตร เป็นพิธีกรรมที่จะอัญเชิญเทพเจ้าเพื่อระดมพลทหารฟ้า และจตุมหาราชกาให้มาทำหน้าที่รักษาการศาลเจ้า และให้ไปเข้าฝันประชากร บอกล่วงหน้าว่าจะมีการร่วมกันสะเดาะเคราะห์

2. พิธีป้ายตัว เป็นพิธีอัญเชิญภูมิชั้นขององค์เทพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพระปฏิมาออกจากศาลเจ้า เพื่อจะได้จัดโต๊ะบูชา ทำความสะอาดและจัดสถานที่ต่าง ๆ ในศาลเจ้า

ขั้นตอนการปฏิบัติและพิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจ จะประกอบด้วยพิธีกรรมหลัก ๆ 5 พิธีกรรม ได้แก่

1. พิธียกเสาตั้งโกหรือเสาตั้งกอ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “พิธียกเสาธง” ศาลเจ้าจะทำพิธียกเสาตั้งโกหรือตั้งกอก่อนวันเทศกาลกินเจ 1 วัน คือ กำหนดเอาวันสิ้นเดือน 8 ทางจันทรคติของจีน

2. พิธีปางเอี้ยหรือพิธีวางกำลังทหารและพิธี โขกุน หลังจากทำพิธียกเสาตั้งโก หรือตั้งกอ ในตอนเช้าของวันสุดท้ายของเดือน 8 ทางจันทรคติของจีน พอตอนบ่ายทางศาลเจ้าก็ทำพิธีวางกำลังทหารหรือพิธีจัดกำลังทหารพร้อมทั้งแม่ทัพนายกองให้ออกรักษาความเรียบร้อยบริเวณ

ศาลเจ้า นอกจากนี้ยังมีพิธีเชิญพระเง็กเซียนฮ่องเต้และพระกิวอ๋องไต่เต่ลงมาเป็นประธานในเทศกาลกินเจ หลังจากทำพิธียกเสาตั้งโกในตอนกลางวัน พอดกคำสาธุชนในเครื่องแต่งกายสีขาว บริสุทธ์ต่างก็หลั่งไหลมาที่ศาลเจ้าเพื่อร่วมพิธีอัญเชิญพระเง็กเซียนฮ่องเต้และพระกิวอ๋องไต่เต่จากสวรรค์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าพิธี “รับพระ”

3. พิธีสะเดาะเคราะห์ ในเทศกาลจะมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้แก่ผู้เข้าร่วมเทศกาล โดยมีหลายรูปแบบ เช่น การลุยไฟ การเดินข้ามสะพานพระเคราะห์ หรือการไต่บันไดมิด

4. พิธีพระออกเที่ยว เป็นพิธีที่พระออกโปรดสาธุชน ขบวนแห่พระออกโปรดสาธุชน ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดตรัง ที่ชาวบ้านในจังหวัดตรังเรียกว่า “พระออกเที่ยว” ซึ่งเป็นพิธีอัญเชิญองค์ศักดิ์สิทธิ์ทุกองค์ออกไปโปรดสาธุชนและเยี่ยมเยียนลูกหลาน

5. พิธีส่งพระเง็กเซียนฮ่องเต้และพระกิวอ๋องไต่เต่กลับสู่สวรรค์ วันสุดท้ายของพิธีกินเจคือวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 เมื่อได้ฤกษ์เวลาตามที่พระกำหนดก็จะทำพิธี “ส่งพระ” คือในช่วงเช้าจะทำพิธีส่ง “พระเง็กเซียนฮ่องเต้” กลับสู่สวรรค์ที่เสาตั้งโก

ขั้นตอนวิธีปฏิบัติหรือพิธีกรรมหลังวันเทศกาล มีพิธีกรรมเพียง 1 พิธีกรรม แต่ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ

1. พิธีลงเสาตั้งโกและพิธีโขกปูนควา ในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 9 ช่วงเช้ากรรมการศาลเจ้าจะมาพร้อมกันที่หน้าศาลเจ้าเพื่อรอทำพิธียกเสาตั้งโก สำหรับพิธีโขกปูนหรือพิธีเลี้ยงทหาร เป็นการเลี้ยงทหารมือสุดท้ายหลังจากที่ได้ทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งพิธีโขกปูนครั้งหลังนี้จะประกอบด้วยอาหารควา และเหล้า

สำหรับพิธีกรรมในเทศกาลทั้งกระจาด ประกอบด้วย 4 พิธีกรรมหลัก ได้แก่

1. พิธีการเตรียมการเปิดรับของบริจาคน เป็นการประชาสัมพันธ์ให้สาธุชนนำอาหาร เครื่องดื่มตลอดทั้งสิ่งของต่าง ๆ มาบริจาคนแก่ศาลเจ้า เพื่อมอบให้แก่ผู้ยากไร้ต่อไป

2. พิธีตั้งเสาประกาศการจัดเปรตทาน เป็นการตั้งเสาคู่โดยตั้งข้างมณฑลพิธีด้านละเสา เสาด้านหนึ่งมีผืนผ้าเขียนคำประกาศอัญเชิญเทพดาฟ้าดินมาร่วมโปรดเหล่าสัมภเวสีทั้งหลาย อีกเสาหนึ่งมีผืนผ้าเขียนคำประกาศเชิญเหล่าสัมภเวสีให้มารับปันส่วนบุญที่จะอุทิศส่งให้ เสานี้จะยกขึ้นประมาณกลางเทศกาล ในพิธีนี้กระทำโดยพระและฮวดชู

3. พิธีการสวดอุทิศ เป็นการสวดอุทิศให้กับเหล่าสัมภเวสี และพิธีทั้งกระจาดให้สัมภเวสี โดยการเผากระดาษเงินกระดาษทอง และชุดเสื้อผ้ากระดาษ

4. พิธีโปรยทานหรือทั้งกระจาดแก่ผู้ยากไร้ เพื่อเป็นการบำเพ็ญทานแก่ผู้ด้อยโอกาส จะกระทำหลังจากเสร็จสิ้นพิธีการสวดอุทิศ

ความเหมือนหรือแตกต่างที่พบได้จากพิธีกรรมในเทศกาลกินเจ และที่กระจาดมีหลากหลายสามารถสรุป ดังนี้ต่อไปนี้

1. ความเหมือนในพิธีป้ายตัวของเทศกาลกินเจเป็นพิธีอัญเชิญภูมิคุ้มกันขององค์เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพระปฎิมาออกจากศาลเจ้า เพื่อจะได้จัดโต๊ะบูชา ทำความสะอาดและจัดสถานที่ต่าง ๆ ในศาลเจ้า

2. ความเหมือนของการปักวงฆงทหาร ในพิธีปางเอี้ยหรือพิธีวางกำลังทหารของเทศกาลกินเจ จะวางตามวงแต่ละสี่ทางทิศที่กำหนด

3. ความเหมือนในการเชิญพระทหารประทับทรงในพิธีปางเอี้ยของเทศกาลกินเจ เนื่องจากเป็นพิธีกรรมดังกล่าวเป็นพิธีกรรมทางทหาร จึงต้องใช้พระทหารประทับร่างทรงเพื่อทำพิธี

4. ความเหมือนในการเชิญภูมิคุ้มกันพระเสื่อร่วมในการประกอบพิธีโขนควาว ในวันหลังเทศกาลกินเจ

5. ความเหมือนในด้านการแต่งกายของผู้ร่วมงานและผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งต้องใส่ชุดขาว เนื่องจากถือว่าเทศกาลกินเจ เป็นการหลีกเลี่ยงการกินเนื้อสัตว์ ถือเป็นกรไม่ฆ่าสัตว์ หากใจสะอาดแล้ว ภายต้องสะอาดด้วย ดังนั้นสาธุชนจะสวมใส่ชุดขาวเข้ามาในศาลเจ้า

6. ความแตกต่างในด้านจำนวนอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมของเทศกาลกินเจ เช่น จำนวนถ้วยที่ใช้ในพิธีโขนควาว จำนวนเสาที่ใช้ปักหน้าศาลเจ้าในพิธีปลุกระดมประชากรทั้ง 12 นักษัตร

7. ความแตกต่างในการจัดการกับเสาไม้ไผ่ที่เสร็จสิ้นพิธีการกินเจ มีการแจกจ่าย และซื้อขาย เป็นต้น

8. ความแตกต่างในการจัดสำรับเพื่อให้ในพิธีที่กระจาด บางศาลเจ้ามีการจัดสำรับให้สัมภเวสีทั้งอาหารคาวและอาหารเจ

9. ความแตกต่างในการเชิญองค์เทพมาทำพิธีสวดอุทิศในสัมภเวสีในพิธีที่กระจาด

10. ความแตกต่างในการจัดทำอุปกรณ์ให้แก่ผู้ยกไร่ในการไปรับสิ่งของบริจา

11. ความแตกต่างในการจัดทำสถานที่ในการไปรยทานแก่ผู้ยกไร่หลังจากเสร็จพิธีสวดอุทิศให้สัมภเวสี

ถึงแม้ว่าพิธีกรรมจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันบ้างก็ตาม แต่ความเชื่อและแรงศรัทธาของสาธุชนที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้าก็ได้ลดน้อยไปได้ ชาวจีนยังคงมีความผูกพันกับศาลเจ้าตลอดไป หากศาลเจ้าจะยังคงอยู่คู่กับท้องถิ่นนั้น

เทศกาลกินเจและเทศกาลที่กระจาด อาจเรียกได้ว่าเป็นเทศกาลที่เกิดจากการสืบต่อจากบรรพบุรุษชาวจีนจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่ปรากฏขึ้นในจังหวัดตรัง ดังดู

ให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นเดินทางเข้ามาร่วมเทศกาลดังกล่าว จากการที่ชาวจีนในท้องถิ่นสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาโดยผ่านทางพิธีกรรมนี้ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ 3 ด้าน คือ อัตลักษณ์ความเป็นจีนที่ได้ครอบคลุมถึงวิถีการใช้ชีวิตที่ผูกพันกับศาลเจ้าและพิธีกรรมในศาลเจ้าตั้งแต่เกิดจนตาย ครอบคลุมถึงด้านความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้า อัตลักษณ์การแต่งกาย ที่สามารถบ่งบอกได้ว่าผู้นั้นมีฐานะอย่างไร สำหรับอัตลักษณ์การแต่งกายที่สะท้อนให้เห็นจากเทศกาลอันเกิดจากการหล่อหลอมรวมจิตใจของผู้คนนั้นสะท้อนออกมาจากการแต่งกายด้วยชุดสีขาว และเมื่อสิ้นสุดเทศกาลแล้วยังคงพบเห็นผู้คนสวมใส่ชุดสีขาวอีก และอัตลักษณ์สุดท้ายที่พบเห็น คือ อัตลักษณ์การสร้างบ้านเรือน ผู้คนมีการสร้างบ้านเรือนที่มีรูปแบบจีนโดยเลียนแบบสถาปัตยกรรมในศาลเจ้า ส่วนมากมักพบเห็นได้จากหลังคาแบบจีน ช่องลมลายจีน เสาบ้านที่มีลวดลายแบบจีน เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่อันมีอิทธิพลมาจากศาลเจ้า

การอนุรักษ์พิธีกรรมท้องถิ่นอันมาจากศาลนั้น สามารถบริหารจัดการการอนุรักษ์ได้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนที่ดี ต้องมีการวางแผนก่อนว่าจะดำเนินการในรูปแบบใดที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับความรู้จากการจัดการ อีกทั้งเป็นการค้นหาศักยภาพของคนและชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาข้อมูลศาลเจ้า เทศกาล พิธีกรรม ขั้นตอนที่ 3 เป็นการสร้างความพร้อมและความเข้าใจ โดยให้การศึกษากับคนในชุมชนให้เกิดความรัก ห่วงแทนภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมท้องถิ่นของตน ให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจว่าพิธีกรรมเป็นอย่างไร ถึงจะได้ประโยชน์และเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคนรุ่นก่อนและคนรุ่นปัจจุบัน เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายและสูญหายของพิธีกรรม ตลอดจนประเพณีท้องถิ่นไปกับการเข้ามาของสังคมใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ ขั้นตอนที่ 4 คือ การเรียนรู้ ให้ความเคารพเทศกาลพิธีกรรมของท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 5 คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ โดยการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการร่วมกันกับภาครัฐและเอกชน และขั้นตอนสุดท้าย คือ การกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

ดังนั้นหากทุกภาคส่วนมุ่งเน้นคุณค่าของเทศกาลที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์เช่นนี้ก็จะก่อให้เกิดความภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแทน รักษาและผลักดันให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วย ผู้วิจัยเชื่อว่าหากมีการสืบต่อสิ่งดังกล่าวของลูกหลานชาวจีนแล้ว พิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งอัตลักษณ์ความเป็นจีนจะยังคงอยู่ให้ชนรุ่นหลังต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง ตามความมุ่งหมายและขอบเขตการศึกษาที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นมีข้อสังเกต ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง

การวิจัยครั้งนี้พบว่าแต่ละศาลเจ้ามีการบริหารจัดการและรูปแบบที่แตกต่างกัน การสรรหาและคัดเลือกกรรมการต่างกัน จำนวนคณะกรรมการมีจำนวนที่แตกต่างกัน สังเกตได้ว่าส่วนใหญ่เป็นกรรมการที่มีอายุมาก คนรุ่นใหม่มีน้อยมากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ด้วยเหตุที่ว่าบางศาลเจ้ามีการดำรงตำแหน่งแบบผูกขาด ส่งผลให้เกิดการขาดโอกาสสำหรับผู้ที่ต้องการเข้ามาทำงาน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความเชื่อของชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีต่อเทพเจ้า และการทำงานให้ศาลเจ้า ภายใต้สังคมไทยซึ่งมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม และการกลืนกลายทางสังคม วัฒนธรรมสูง ทำให้ชาวจีนรุ่นลูกหลาน ซึ่งอาจเรียกว่ากลายเป็นคนไทย มีบางส่วนที่เพิกเฉย ไม่ใส่ใจต่องานของศาลเจ้า ทำให้การหาคนรุ่นใหม่ที่จะมาทำหน้าที่แทนคนยุคก่อน จึงทำได้ยาก กอปรกับสภาพทางเศรษฐกิจยุคสมัยนี้ ทำให้ผู้คนให้ความสำคัญกับเงินทอง ความเร่งรีบในการทำมาหากิน จึงละเลย และไม่พร้อมจะมีภาระในด้านการทำนุบำรุงศาลเจ้า แต่ประเด็นดังกล่าวมิได้เป็นผลกระทบที่ทำให้ศาลเจ้าคงอยู่ไม่ได้ หากแต่กลับเป็นการทำให้ศาลเจ้านั้นได้สร้างความศรัทธาให้เกิดมีขึ้นแก่สาธุชน ดังเห็นได้จากจำนวนของสาธุชนที่หลังไหลเข้ามาร่วมพิธีกรรมและเข้ามากราบไหว้ขอพรองค์เทพเทศกาลและพิธีกรรมของศาลเจ้าโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าหรือองค์เทพศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐานในศาลเจ้านั้นเอง ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ วันคล้ายวันเกิดเทพเจ้าในศาลเจ้า และวันสำเร็จธรรมหรือวันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้าในศาลเจ้า เป็นต้น ความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพทำให้ศาลเจ้านั้น ๆ เป็นศาลเจ้าที่มีชื่อเสียง การจัดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าจึงมักได้รับความสนใจและร่วมมือจากสาธุชนเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับกฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง (2548) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรม และได้ให้ข้อมูลว่า พิธีกรรมถือว่าเป็นสัญลักษณ์ มีพิธีการ การเฉลิมฉลองเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้ว่าเทศกาลสำคัญที่ได้รับความนิยมและได้รับความศรัทธาแก่สาธุชนในจังหวัดตรัง คือ เทศกาลกินเจ หรือที่ชาวตรังเรียกว่า “กินผัก” และเทศกาลทิ้งกระจาด ทั้งสองเทศกาลเป็นเทศกาลที่ผู้คนในจังหวัดตรัง และต่างจังหวัดได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

2. ผลจากการศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง

การวิจัยครั้งนี้พบว่ามีความเหมือนและแตกต่างด้านพิธีกรรมในเทศกาลกินเจของศาลเจ้าจีนจังหวัดตรัง ซึ่งมีทั้งหมด 8 พิธีกรรมใหญ่ ๆ โดยพิธีกรรมที่มีความแตกต่างมีเพียง 1 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีสะเดาะเคราะห์ และพิธีกรรมที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันมีทั้งหมด 7 พิธีกรรม

ได้แก่ พิธีปลุกพระคัมภีร์ทั้ง 12 นักษัตร พิธีป้ายตัว พิธีขึ้นเสาดั่งโก พิธีปางเอี้ยและพิธีโขกุน พิธีพระออกเที้ยว พิธีส่งเทพเจ้า พิธีลงเสาดั่งโกและพิธีโขกุนควา

ความเหมือนและแตกต่างที่ปรากฏในพิธีกรรมนั้นล้วนเกี่ยวข้องกับประเด็นดังนี้

ด้านบุคคล ได้แก่ ร่างทรง ฮวดชู และสาธุชนผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม

ด้านเวลา ได้แก่ ระยะเวลาเปิดปิดศาลเจ้า ช่วงเวลาประกอบพิธี

ด้านสถานที่ ได้แก่ ตำแหน่งการจัดวางสิ่งของ การขุดหลุม การปักธง

ด้านข้อปฏิบัติ ได้แก่ การแต่งกายของร่างทรง ฮวดชู และสาธุชนผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม สิ่งของไหว้ และความเชื่อต่าง ๆ

ความเหมือนและแตกต่างของพิธีกรรมเหล่านี้ สืบเนื่องจากแต่ละศาลเจ้าบริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนต่างภาษา อาทิ ศาลเจ้าท่ามกั้งเอี้ย บริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนแคะ ศาลเจ้ากิวอึ้งเอี้ย และศาลเจ้ากิวอึ้งไต่เต่ห้วยยอด บริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน ศาลเจ้าพ่อหมื่นรามบริหารโดยกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนต่างภาษามีชนบ ความเชื่อ และการปฏิบัติที่แตกต่างกัน โดยส่วนหนึ่ง มีปัจจัยมาจากการประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้พิธีกรรมในเทศกาลกินเจจึงมีความแตกต่างกันด้วย ดังเห็นได้จากการจัดกิจกรรมในเทศกาลกินเจของชาวจีนแคะและในศาลเจ้าท่ามกั้งเอี้ยจะไม่ค่อยเอิกเกริก อาจเรียกว่าเป็นเทศกาลกินเจที่เน้นการปฏิบัติและใช้ระยะเวลาไม่มากเหมือนกับศาลเจ้าอื่น เพราะนิสัยของชาวจีนแคะเป็นผู้สันโดษ รักความสงบ เทพเจ้าหลักที่เป็นที่เคารพภายในศาลเจ้าท่ามกั้งเอี้ยคือ องค์ท่ามกั้งเอี้ย ซึ่งมีประวัติเป็นชาวจีนแคะเช่นกัน

ชาวจีนฮกเกี้ยนได้รับการปลูกฝังให้เป็นผู้มีความประณีต มีความละเอียดอ่อนในการดำรงชีวิต เนื่องจากอาชีพเดิมเมื่อเข้ามาพำนักในจังหวัดตรังส่วนใหญ่คือ การทำงานในเหมืองแร่ และการกรีดยางพารา ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยความรอบคอบและอดทน ในพิธีกรรมจะสังเกตได้จากอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ล้วนสื่อความหมายทั้งสิ้น การจัดวางอาหารเช่นไหว้ การจัดขบวนพระออกเที้ยว มีการให้ความสำคัญทุกขั้นตอนและทุกรายละเอียดในกิจกรรมกินเจ เนื่องจากชาวจีนฮกเกี้ยนเชื่อว่า การประดิษฐ์อาหาร หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับองค์เทพต้องทำด้วยความตั้งใจ และเอาใจใส่ เพื่อจะได้รับอานิสงส์ ด้วยเหตุนี้ศาลเจ้ากิวอึ้งเอี้ยตรัง และศาลเจ้ากิวอึ้งไต่เต่ห้วยยอด ซึ่งบริหารงานโดยกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนจึงเป็นที่โจษจันของสาธุชนที่เข้าร่วมเทศกาลกินเจว่ามีความเข้มงวดและเคร่งครัดสูง

สำหรับชาวจีนแต้จิ๋ว งานวิจัยของสุภาวศ์ จันทวานิชและคณะ (2534) ได้สรุปไว้ว่า จีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เนื่องจากมาจากกลุ่มที่ด้อยกลุ่มหนึ่ง ทางออกคือ ต้องปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับ โดยการสร้างวัฒนธรรมกลไกทางสังคมที่จะสร้างเอกภาพและความสามัคคีของกลุ่มชนแต้จิ๋ว เพื่อให้มีเสถียรภาพและความอบอุ่นเกิดขึ้น จึง

พยายามช่วยเหลือในหมู่พวกกันเองมากกว่า ชาวจีนแต่จิวมีความสัมพันธ์ทางอาชีพ ตั้งแต่เป็นจับกัง เป็นหลงจู๊ เจ้าของ โรงงาน เป็นพ่อค้าจนถึงผู้ส่งออก ก็เป็นการรวมพลังกันทางเศรษฐกิจ เป็นการยากที่คนนอกจะเข้ามาแข่งขันได้ เรียกว่าพยายามสร้างความเด่นในวิธีการทำมาค้าขายจนเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง และเป็นกลไกทางสังคมที่จะสร้างเอกภาพและความสามัคคีในกลุ่มคนได้ เรียกว่าวัฒนธรรมการค้า ชาวจีนแต่จิวจึงเป็นคนก่อกำเนิดวัฒนธรรมการค้าในเมืองไทย และเป็นผู้สืบทอดความต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้ ด้วยเหตุผลดังข้างต้นจึงทำให้ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดตรังมีพื้นฐานการประกอบอาชีพทางด้านการค้าขาย จากบุคลิกและลักษณะของพ่อค้า จึงทำให้มีการบริหารจัดการที่คล่องแคล่ว กิจกรรมในเทศกาลกินเจของศาลเจ้าพ่อหมื่นรามซึ่งดูแลโดยชาวจีนแต่จิวจึงค่อนข้างมีความยิ่งใหญ่ เห็นได้จากพิธีกรรมในวันพระออกเที่ยว มีการเดินทางออกโปรดสาธุชนในต่างอำเภอ และมีขบวนขององค์เทพจำนวนมาก ซึ่งได้มีการเชิญองค์เทพจากพื้นที่อำเภออื่นเข้าร่วมในพิธีพระออกเที่ยวด้วย ชาวจีนแต่จิวเชื่อว่าหากได้ท่อมเทกำลังทรัพย์และกำลังกายต่อองค์เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว จะทำให้กิจการการค้ารุ่งเรืองขึ้น ดังนั้นชาวจีนแต่จิวในจังหวัดจึงเป็นผู้ที่ประกอบกิจการค้าขาย และส่วนมากเป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงินมั่นคง

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ ชิวะสาธน์ (2544) ซึ่งได้เขียนไว้ว่า “การศึกษากลุ่มชาวจีนในภาคใต้ที่ผ่านมานั้นมีการจำแนกกลุ่มชาวจีนตามสำเนียงภาษาพูดว่ามีฮกเกี้ยน แต่จิว กวางตุ้ง และ ไหหลำ ซึ่งชาวจีนเหล่านี้ต่างมีกิจกรรมการทำกินของกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน เช่น ชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวจีนแคะทำเหมืองแร่ ชาวจีนไหหลำทำประมง ชาวจีนแต่จิวทำการค้าขาย ส่วนการทำกิจการสวนยางพาราเป็นชาวจีนแคะ รองลงมาเป็นชาวจีนแต่จิวและฮกเกี้ยน”

นอกจากนี้สิ่งที่พบได้จากพิธีกรรมที่สะท้อนถึงการดำรงชีวิตอีกประการหนึ่ง คือ ชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในจังหวัดตรังแรกเริ่มประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจะเห็นว่าสิ่งของที่ใช้เช่น ไหว้ในพิธีกรรมจึงเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น การนำถั่วเม็ดบัว วนเส้น เห็ดหอม ฟองเต้าหู้ มาเช่น ไหว้หน้าโต๊ะองค์เทพ หรือแม้แต่การใช้หญ้า เป็นเครื่องเช่นในพิธีโขกุน เป็นต้น สิ่งนี้เป็นเครื่องบ่งบอกว่าแม้ปัจจุบันชาวจีนจะมีฐานะอย่างไร แต่ก็ยังไม่ลืมความลำบากที่บรรพบุรุษของตนเองได้ประสบมา เห็นได้ว่าประเด็นข้างต้นนี้สอดคล้องกับ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2551) ซึ่งสรุปได้ว่า ศาลเจ้าเป็นสถานที่ประดิษฐานเทพเจ้าและประกอบพิธีตามประเพณีของบรรพชนจีนแต่ละภาษาถิ่น ตามระบบความเชื่อเดิมและประเพณีโบราณที่ยึดถืออย่างเคร่งครัด โดยจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอยู่กับการปฏิบัติสืบต่อกันจากบรรพชนของตน

ปัจจุบันความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนที่มิต่อพิธีกรรมในเทศกาลกินเจมีจำนวนเพิ่มขึ้นสืบเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยเรื่องสุขภาพ ปัจจุบันกระแสการดูแลสุขภาพ เน้นบริโภคผัก

ผลไม้ ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ อันจะนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เป็นที่นิยม ดังนั้นคนสมัยใหม่ในปัจจุบันจึงหันมาดูแลสุขภาพตนเอง เกิดกระแสการบริโภคอาหารสะอาดและอาหารสีเขียว (Clean food & Green food) อีกทั้งยังเป็นการสร้างบุญให้กับตนเอง โดยการให้ความเคารพองค์เทพ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเน้นปฏิบัติสิ่งดี โดยพบว่าผู้ที่กินเจส่วนใหญ่ เป็นผู้มีอายุน้อย ซึ่งประกอบด้วยวัยหนุ่มสาวและคนทำงาน แทนที่ผู้สูงอายุในสมัยก่อน เนื่องจากการกินเจเป็นการปรับสภาพร่างกายถึงแม้จะเป็นช่วงระยะสั้นประมาณ 9 วันก็ตาม ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยทางสังคม พบว่าปัจจุบันการกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยบางกลุ่ม มักรับประทานกันทั้งครอบครัว โดยการนำปิ่นโตไปปรับอาหารเจที่ศาลเจ้าวันละ 3 มื้อตลอดการกินเจ ดังนั้นทุกคนจึงต้องกินเจร่วมกัน นอกเหนือจากนั้นปรากฏการณ์ธงเหลืองที่ปรากฏทั่วจังหวัดในเทศกาลกินเจ ก็นับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมอีกประการที่ทำให้ประชาชนหันมารับประทานอาหารเจมากขึ้น ด้วยสาเหตุที่ว่าอาหารเจหาง่าย นำรับประทานและอร่อยกว่าอาหารคาว ในช่วงเทศกาลกินเจ ร้านอาหารบางร้านในจังหวัดตรังได้เปลี่ยนจากการขายเนื้อสัตว์ มาขายอาหารเจแทน มีการทำอาหารเจขายตลอดทั้งวัน ทำให้ผู้ที่ต้องการบริโภคอาหารเจสามารถซื้อหาอาหารเจใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา และปัจจัยอีกประการ ก็เนื่องจากการกระทำตามธรรมเนียมปฏิบัติของบรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา สอดคล้องกับปัญญา เทพสิงห์ (2542) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในแนวทางการดำรงชีวิตอย่างบรรพบุรุษ ยึดถือคติความเชื่อของตนอย่างเหนียวแน่น และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมายาวนาน

ดังนั้นพิธีกรรมจึงกลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และสร้างความสบายใจให้แก่ผู้คนที่นับถือ เป็นครรลองในดำเนินชีวิตที่ยังธำรงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย

3. ผลจากการศึกษาอัตลักษณ์ ท้องถิ่น และการอนุรักษ์พิธีกรรมของท้องถิ่นอันเนื่องมาจากศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง

ชาวจีนมีความเชื่อมั่น และศรัทธาแน่นถือในเรื่องของวิญญาณ และเทพเจ้าเมื่อชาวจีนอพยพไปอยู่ที่ใดก็มีการก่อสร้างสถานที่สำหรับสถิตดวงวิญญาณ และประดิษฐานเทพเจ้าที่ตนเคารพบูชาขึ้นที่นั่นในรูปของศาลเจ้าด้วย จากการที่ศาสนสถานนี้เป็นศูนย์รวมของชาวจีนที่หกละพันในจังหวัดตรัง ต้องจากบ้านจากเมืองของตนเอง จึงทำให้ศาลเจ้ากลายเป็นตัวแทนของการรวมพลทำกิจกรรมต่าง ๆ จนสืบทอดมาถึงชนปัจจุบัน ชาวจีนในท้องถิ่นตรังได้มีการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาโดยผ่านทางพิธีกรรม และศาลเจ้า อันเห็นได้ 3 ด้าน คือ อัตลักษณ์ความเป็นจีน ที่ได้ครอบคลุมถึงวิถีการใช้ชีวิตที่ผูกพันกับศาลเจ้าและพิธีกรรมในศาลเจ้าตั้งแต่เกิดจนตาย ระบบความเชื่อ ความศรัทธา ต่อองค์เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพ ชาวจีนมักไปไหว้พระขอพร หรือบนบานต่อ

องค์เทพในศาลเจ้าในเรื่องต่าง ๆ ความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือนั้นยังปรากฏในที่อยู่อาศัยของชาวจีน บ้านเรือนของชาวจีนจะมีการตั้งเทพเจ้าที่ไว้หน้าบ้าน และภายในบ้านยังมี การตั้งหิ้งองค์เทพไว้บูชา อุดมการณ์ความเป็นจีนที่ยังคงอยู่กับชาวจีนจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเกิดจากปัจจัยการปลูกฝัง การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ประกอบกับความเชื่อและแรงศรัทธาที่มีเป็นทุนเดิม จึงทำให้ชนรุ่นหลังยังไม่ลืมความเป็นจีนที่อยู่ในสายเลือดของตนเอง

ด้านที่สอง คือ อุดมการณ์การแต่งกาย การแต่งกายของชาวจีนเป็นอุดมการณ์ที่ทำให้ชาวไทยที่พบเห็นทราบได้ทันทีบุคคลนั้นเป็นชนชาติใด การแต่งกายด้วยชุดสีขาวที่ประกอบด้วยเสื้อกระดุมจีน และกางเกงขาเกวี่สีขาวเข้าร่วมเทศกาลสำคัญที่จัดในศาลเจ้านั้น เป็นสิ่งบ่งบอกว่าชาวจีนให้ความสำคัญเคารพสถานที่ โดยเฉพาะศาลเจ้าซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การเข้ามากราบไหว้องค์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นต้องทำตนเองให้บริสุทธิ์ คือ บริสุทธิ์ทั้งทางกายและใจ ความบริสุทธิ์ทางกายแสดงออกด้วยการสวมใส่เสื้อผ้าสีขาว และความบริสุทธิ์ทางใจแสดงออกด้วยความสำรวมทวารจาและความคิด ดังนั้นศาลเจ้าจึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแต่งกายของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน

อุดมการณ์สุดท้าย คือ อุดมการณ์การสร้างบ้านเรือน การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวจีนจะมีส่วนที่บ่งบอกให้ทราบว่าเป็นบ้านรูปแบบจีน โดยพบเห็นได้จากหลังคา ช่อลม และเสาบ้านแบบจีน เป็นต้น การสร้างที่อยู่อาศัยของชาวจีนล้วนได้รับอิทธิพลมาจากศาลเจ้า ปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนสร้างที่อยู่อาศัยของตนเองในรูปแบบคล้ายคลึงกับศาลเจ้า เนื่องจากศาลเจ้าเป็นที่ประทับขององค์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสร้างสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ห้องค์เทพปกป้องผู้อยู่อาศัย ประเด็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของฉวน ลี เชน และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ (2543) ที่ว่าศาลเจ้ามีความสำคัญต่อแบบแผนในการดำรงชีวิตของผู้คนมาก และยังคงสอดคล้องกับขรรค์ชัย อภิสุภาพ (2547) ที่ศึกษาเรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีน ผลปรากฏว่า ศาลเจ้านอกจากจะใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้า เพื่อให้บ้านศาลให้มีชีวิตอยู่อย่างผาสุกสงบสุขแล้วยังเป็นสถานที่ผูกพันทางสังคมของชาวจีนด้วย

สำหรับการอนุรักษ์พิธีกรรมของท้องถิ่นอันเนื่องมาจากศาลเจ้าจีนนั้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 คือ การวางแผนที่ดี ขั้นตอนที่ 2 คือ การศึกษาข้อมูล ขั้นตอนที่ 3 คือ การสร้างความพร้อมและความเข้าใจ ขั้นตอนที่ 4 คือ การเรียนรู้ให้ความเคารพเทศกาลพิธีกรรมในท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 5 คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ และขั้นตอนสุดท้าย คือการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เห็นได้ว่าแต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลา และความร่วมมือจากบุคคลในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากการจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนตรัง กลายเป็นจุดขายในการท่องเที่ยวของจังหวัดมากขึ้น อันเห็นได้

จากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาร่วมงานเทศกาลกินเจและทิ้งกระจาดมากขึ้น ประกอบกับกระแสการบริโภคอาหารสะอาด ทำให้ผู้คนหันมารักสุขภาพ และรับประทานอาหารเจมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์พิธีกรรมต่าง ๆ ในเทศกาลไม่เพียงแต่ยังเป็นการสืบทอดสิ่งดีงามให้ลูกหลาน ยังเป็นการให้ความรู้ และความเพลิดเพลินแก่ผู้เข้าร่วมและผู้สนใจอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ความเป็นจีนอันเป็นอัตลักษณ์ก็ยังคงอยู่กับจังหวัดตรังสืบไป

การยังคงอยู่ในความเป็นจีนในเรื่องต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดตรังนั้น ผู้วิจัยคิดว่าเนื่องจากเพราะชาวจีนในสังคมไทยคิดว่าตนเองห่างบ้านห่างเมืองของตนเองมา จึงอยากรักษาขนบประเพณีและเทศกาลเหล่านี้ไว้ได้อย่างเต็มกำลัง และอาจเพื่อเป็นการแสดงออกถึงตัวตนของตนเองในดินแดนเมืองตรัง หรือมิเช่นนั้นแล้วก็คงเป็นเพื่อการยึดมั่นคำสอนของปรัชญาเมธีจีน “ขงจื้อ” ซึ่งได้บัญญัติคำสอนไว้ว่า การรักษาไว้ซึ่งจารีตประเพณี เป็นหน้าที่ประการหนึ่งและยังเป็นเครื่องหมายของความเป็นคนดี ด้วยเหตุนี้ความเป็นจีนจึงยังคงปรากฏให้ผู้คนเห็นและสืบทอดอยู่ถึงปัจจุบันนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลจากการศึกษาไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานตรัง) เทศบาลนครตรัง ควรศึกษาและเก็บข้อมูลในเชิงกายภาพของศาลเจ้า และผู้ประกอบพิธีกรรมในเทศกาล

1.2 ข้อมูลจากงานวิจัยถือเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้เรื่องราวของเทศกาลและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตรัง บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่นควรได้ศึกษา และนำมาใช้ประโยชน์ในแง่ของการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ตลอดจนทั้งการอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ชั่วลูกหลาน

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมในศาลเจ้าของจังหวัดอื่นในภาคใต้ เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความโดดเด่นในพิธีกรรมนั้น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารศาลเจ้าโดยกลุ่มชาวจีนต่าง ๆ ในพื้นที่ของจังหวัดอื่นในภาคใต้

2.3 ควรนำกระบวนการในการวิจัยไปใช้ศึกษารูปแบบการอนุรักษ์เทศกาลในพื้นที่อื่น